

ЗАСТОСУВАННЯ ОСНОВНИХ МЕТОДІВ ЗБОРУ Й АНАЛІЗУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі досліджено найпоширеніші методи збору соціологічної інформації, виявлено їх переваги і недоліки та області застосування.

Ключові слова: соціологія, збір інформації, методи, значення соціології, соціологічні дисципліни, результати соціологічного дослідження.

Abstract

The most common methods of collecting sociological information are investigated in the work, their advantages and disadvantages and fields of application are revealed.

Keywords: sociology, information gathering, methods, importance of sociology, sociological disciplines, results of sociological research.

Збір соціологічної інформації — важливий та трудомісткий процес в соціологічному дослідженні. У своїй практиці соціологи використовують різноманітні методи — від найпоширенішого анкетування до складнішого експерименту.

Визначимо найпоширеніші методи збору соціологічної інформації, до них належать наступні: опитування, експертне оцінювання, спостереження, аналіз документа, соціометрія, експеримент, тестування, методика виміру соціальних установок, маркетинго-соціологічні (комплексні) методики. Кожний із методів представляє набір певних вимог для його застосування та відповідно особливостей соціологічних явищ.

Метод опитування має досить глибокі корені застосування у багатьох дисциплінах, і соціологія не є винятком. Дослідників приваблює цей метод своєю універсальністю і тим, що це унікальний прийом отримання інформації про суб'єктивний світ людей, їх прагнення, мотиви діяльності, думки. Для застосування даного методу на практиці необхідно розробити чітку систему запитань, де немає бути нічого зайвого, проте питання повинні бути правильно поставленими для отримання коректної інформації про респондента. Існує два різновиди опитування, пов'язаних із письмовою або усною формою спілкування інтерв'юера із респондентом: анкетування та інтерв'ю.

Анкетування дозволяє отримати більше інформації за кількістю, є зручнішим за формою проведення, проте значно програє інтерв'ю за достовірністю наданих відповідей.

Анкетування за видами може бути груповим або індивідуальним (в залежності від місця і мети проведення).

Велика роль у підвищенні якості техніки збору інформації відводиться складанню інструментарію, серед видів якого є соціологічна анкета. Створенню анкети передують довготривалий етап розробки програми досліджень, оскільки в анкету закладаються основні гіпотези, сформульовані завдання, які необхідно вирішити в ході соціологічного дослідження. Кожна анкета – це результат творчих дій, які вимагають знань із соціології, психології, математики, соціолінгвістики. Запитання в анкеті можуть бути закриті і відкриті (тобто може бути наданий обмежений перелік варіантів відповіді або респондент може повно і відкрито відповісти сам), прямі і непрямі (такі, де прямо видно мету даного питання, або з більш завуальованим підходом і формулюванням думки, як правило на другий вид частіше дають чесні відповіді).

Інтерв'ю – це співбесіда, яка проводиться за певним визначеним планом, обумовлює прямий контакт інтерв'юера (той, хто опитує) з респондентом (кого опитують), причому запис відповідей проводиться письмово або, з дозволу респондента, на диктофон. Існує поділ інтерв'ю на три великі групи: стандартизовані, формалізовані та вільні, що відрізняються за ступенем дотримання загальноприйнятних тем, мірою деталізації запитань та відповідністю з наперед визначеною програмою.

Наступний великий метод збору соціологічної інформації, що одночасно є суміжним в багатьох дисциплінах та сферах застосування, має назву експертного опитування. Вимоги для класичних масових опитувань тут неприйнятні. Експертне оцінювання широко використовується в розвідувальних та пробних дослідженнях для отримання попередніх даних про об'єкт, предмет аналізу, для уточнення гіпотез та завдань основного дослідження, для розробки прогнозу і доповнення та з'ясування певних процесів та явищ. Як правило, досліджують і такі ситуації, що пов'язані зі спробою прогнозувати зміну того чи іншого соціального явища, процесу, з необхідністю уявити стан предмета, який становить інтерес, або дати оцінку таким сторонам діяльності і характеристикам людей, за якими їхня самооцінка може виявитися хибною. Подібна інформація може надходити тільки від компетентних осіб, тобто експертів, які мають глибокі знання про предмет або об'єкт дослідження.

Метод представлений широким спектром форм експертної роботи, починаючи від індивідуального інтерв'ю до колективного генерування ідей та методу Дельфі, останній з яких має скоріше глибоке математичне, ніж гуманітарне підґрунтя, та може застосовуватися як для прийняття рішень прогностичного характеру, так і для оцінки їх здійснення.

Під спостереженням в соціології розуміють пряму реєстрацію фактів очевидцем. Соціологічне спостереження, оскільки воно пов'язане із прямим безпосереднім сприйняттям подій, а то і участі у ньому, має багато спільного із тим, як людина в повсякденному житті сприймає, аналізує, пояснює, запам'ятовує й узагальнює події, характеристики, очевидцем котрих вона була. Соціологічне спостереження як метод збору наукової інформації – це завжди спрямоване, систематичне, безпосереднє простеження значущих соціальних явищ, процесів, подій. Даний метод завжди слугує певним пізнавальним цілям.

Спостереження різняться і класифікуються залежно від ступеня формалізованості (структуралізоване і неструктуралізоване), становища спостерігача (ступінь участі спостерігача в досліджуваній ситуації). Розрізняють включене і просте спостереження, за місцем проведення, умовами організації – польове і лабораторне, за регулярністю проведення – систематичне і несистематичне.

Наступний соціометричний метод спрямований на вивчення міжособистісних відносин шляхом фіксації взаємних почуттів, симпатії або неприязні серед членів групи (або, іншими словами, – призначений для діагностики емоційних зв'язків тобто симпатій або антипатій між членами групи). Так звана мала група постає важливим об'єктом дослідження, оскільки її чисельність обмежена, та, не дивлячись на це, соціологи можуть спроектувати поведінку членів групи на поведінку людей у більш глобальних масштабах. Соціометричний критерій повинен бути зрозумілим та простим для досліджуваної групи та генерувати в її учасників певні емоції. Потім шляхом тестування встановлюють три основні типи відношення, що можна застосувати до будь-яких стосунків: вибір, відхилення та опущення.

Експеримент є найбільш своєрідним та складним методом збору соціологічної інформації. Експеримент у соціології – це спосіб отримання інформації про кількісні та якісні зміни діяльності та поведінки соціального об'єкта під дією певних факторів. (Соціальний об'єкт - людина, група, колектив). Отримати відповіді на безліч запитань, які не можна отримати на основі багатьох методик, може допомогти тільки експеримент, який здатний в силу своїх можливостей "провести" певну ситуацію і видати цінну інформацію. Основна мета його проведення – перевірка тих чи інших гіпотез, результати яких мають вихід на практику, на різні за характером управлінські рішення. Особливістю експерименту як методу отримання соціальної інформації є те, що його проведення потребує розробки та висунення гіпотези про наявність причинно-наслідкового зв'язку.

За специфікою поставленого завдання розрізняють науково-дослідні та практичні експерименти. В ході науково-дослідного експерименту перевіряється гіпотеза, яка містить

нові дані наукового характеру. А в ході практичного – перевіряється отримання даних з метою подання практичних рекомендацій в тій чи іншій галузі.

Документальний метод є одним із найстаріших, як і метод опитування, так як має на меті дослідження будь-якої інформації, відображеної на будь-яких носіях. Документи із різним ступенем повноти відображають духовне та матеріальне життя суспільства і передають не тільки подію та фактологічний бік соціальної дійсності, але і фіксують мову викладу, характер опису та відображення соціальної дійсності.

Тестові методики частково перетинаються з іншими методами, і вчені багато дискутують щодо часу їх появи. Поняття "соціологічний тест" визначається як система відібраних соціологічними методами висловлювань для респондента з метою отримання валідної, тобто обґрунтованої, надійної інформації про ознаки та характеристики, які нас цікавлять. Основна, найбільш розповсюджена форма інтерпретації тесту – це перелік спеціально підібраних тверджень, згідно з якими респондент висловлює свою думку.

Останнім часом, у зв'язку з активізацією соціального та політичного життя набули актуальності дослідження взаємовідносин різних суспільних груп, а також відносин між цими групами та соціальними інститутами. Часто через протиріччя інтересів, ціннісних орієнтацій або світоглядних уявлень, які виступають мотивом масової поведінки людей, виникають антагонізми, конфлікти. Попередити небажаний результат такого роду масових проявів можна завдяки наявності надійної інформації. Отримати подібну інформацію можна шляхом застосування різних методів соціологічного виміру установок тих груп населення, які перебувають у ситуації соціальних протиріч.

Останнім напрямком збору інформації є маркетинго-соціологічні методики. Вони виникли не так давно і полягають в організації збору, обробки та аналізу інформації про попит, пропозиції, споживацькі переваги населення, його пріоритети в економіці, політиці, соціокультурній сфері з тим, щоб якомога повніше задовольнити потреби людей, груп, інститутів, організацій, суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Методы сбора социологической информации [Електронний ресурс]. Режим доступу до матеріалу: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/sbor-sociologicheskoy-informacii.html> – Назва з екрана.
2. СОЦИОЛОГИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИЯ КАК ОСОБЫЙ ВИД СОЦИАЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИИ. Режим доступу до матеріалу:

http://www.kpi.kharkov.ua/archive/microcad/2015/S19/2015_5_Tezisy_sbornik_part3_2015_322.pdf – Назва з екрана.

3. Слободянюк А.В. Проблеми адаптації студентської молоді у вищому навчальному закладі (за результатами соціологічного дослідження) [Текст] / А.В.Слободянюк // Гуманізм та освіта. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м.Вінниця, 21-23 вересня 2004 р. В 2-х томах. –Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. –Т. 2. –С. 247
4. Слободянюк А. В. Досвід використання сучасних інформаційних технологій у процесі викладання соціологічних дисциплін / А.В.Слободянюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. – Київ-Вінниця: ДОВ "Вінниця", 2007. – Вип. 14. – С.415-419.
5. Слободянюк А. В. Значення соціології як науки та навчальної дисципліни в сучасному українському суспільстві [Текст] // Вісник «ВШ». –2011. –№1. –С.16-20.

Зелінська Дарія Олегівна — студент групи 2КН-166, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: dariia050500@gmail.com

Слободянюк Анатолій Володимирович – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Zelinska Dariia O. — student of Informations Technologies and Computer Engineering Faculty, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: dariia050500@gmail.com

Slobodyanyuk Anatoly V. – PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University